

6. Круцевич Т.Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді / Т.Ю.Круцевич //К.: Олімп. л-ра, 2011. – 224с.
7. Куц О.С. Організаційно-методичні основи фізкультурно-оздоровчої роботи зі школярами, які проживають за умов підвищеної радіоактивності / О.С.Куц // Автореф. дис. ... док. пед. наук. К., 1997. – 40 с.
8. Конакова О.Ю. Оздоровчі інновації та фітнес технології у фізичному вихованні різних груп населення / О.Ю.Конакова // Дніпро: «Інновація», 2016.- 130 с.
9. Степанова І.В. Організаційно-методичні засади рекреаційно-оздоровчої рухової активності різних груп населення / І.В.Степанова // Навч.посібник. Дніпро: «Інновація». 2016.-188с.
10. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б.М.Шиян //с Навч.посібник. Тернопіль: Богдан. 2002.-Т.2. – 237с.

References

1. Andrieva O.V. (2014), Fizychna rekreaciia riznykh hrup naselennia:[monohrafiia].- K.:TOV «NVP Polihraf servis». - 280 s.
2. Arefiev V.H. (2001), Fizychna kultura v shkoli (molodomu spetsialistu). Navch. posibnyk.– Kamianets-Podilskyi.: Abetka-Nova, – S. 125-126.
3. Artiushenko O.F. (2010), Pedagogika, psykholohiia ta metodyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu: zbirn. nauk. prats za red. S.S.Iermakova.- Kharkiv, KhKhIII.- S.6-9.
4. Bodnar I.R. (2013), Teoriia, metodyka ta orhanizatsiia fizychnoho vykhovannia u spetsialnykh medychnykh hruppakh. Navch.posibnyk. Lviv: LDUFK. - 170 s.
5. Vilchkovskiy E.S., Bizhenskiy O.O. (1996), Doslidzhennia rukhovoi aktyvnosti ditei 3-7 rokov. Mat. 11 Vseukr. nauk. prakt. konf. «Kontseptsiia pidhotovky spetsialistiv fizychnoi kultury v Ukraini».- Lutsk: Vezha - S. 372-374.
6. Krutsevych T.I. (2011), Kontrol u fizychnomu vykhovanni ditei, pidlitkiv i molodi -K.: Olimp. l-ra, – 224s.
7. Kuts O.S. (1997), Orhanizatsiino-metodychni osnovy fizkulturno-ozdorovchoi roboty zi shkoliaramy, yaki prozhyvaiut za umov pidvyshchenoi radioaktyvnosti. Avtoref. dys. ... dok. ped. nauk. K., – 40 s.
8. Konakova O.I. (2016), Ozdorovchi innovatsii ta fitnes tekhnolohii u fizychnomu vykhovanni riznykh hrup naselennia. Dnipro: «Innovatsiia», - 130s.
9. Stepanova I.V. (2016), Orhanizatsiino-metodychni zasady rekreaciino-ozdorovchoi rukhovoi aktyvnosti riznykh hrup naselennia. Navch.posibnyk. Dnipro: «Innovatsiia». -188s.
10. Shyian B.M. (2002), Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia shkoliariv. Navch.posibnyk. Ternopil: Bohdan. - T.2. – 237s.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.11K(156).10

Мовчан В. П.
старший викладач кафедри спортивних дисциплін і туризму,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі.

ВПЛИВ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ДИСЦИПЛІНОВАНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Формування особистості і її виховання відбуваються в процесі різноманітних видів діяльності, серед яких важливе значення має фізична культура і спорт. Фізкультурно-спортивна діяльність об'єднує в собі прагнення до високого спортивного результату, розвиток фізичних, морально-вольових здібностей якостей, організований спосіб життя, колективістський характер. Фізкультурно-спортивна діяльність створює сприятливі умови для виховання у підлітків цілого комплексу морально-вольових якостей. Зокрема, вихованню дисциплінованості сприяє суворе дотримання правил і вказівок тренера, тренувального режиму. Вдалому вирішенню завдань з формування дисциплінованості сприятимуть правильно організована спільна діяльність в процесі занять фізкультурою і спортом, їх емоційність, суспільно-корисний характер, поєднання особистої і суспільної зацікавленості. Особливо важливу роль у вихованні особистості відіграє тренер-педагог, його особистий приклад та вміння згуртувати колектив і налагодити довірливі дружні стосунки з кожним вихованцем.

Ключові слова: підлітковий вік, дисциплінованість, фізкультура, спорт, морально-вольові риси характеру.

Movchan V.P.. The influence of physical and sports activities on the discipline of juvenile. The formation of the personality and its upbringing take place in the process of various types of activities, among which physical culture and sports are important. Physical culture and sports activities combine the desire for a high sports result, the development of physical, moral and willpower qualities, an organized way of life, and a collectivist character. Physical-sports activity creates favorable conditions for the education of adolescents of a complex of moral and volitional qualities. In particular, the education of discipline contributes to strict adherence to the rules and instructions of the trainer, the training regime. A successful solution to the tasks of forming discipline will promote properly organized joint activities in the process of physical education and sports, their emotional, socially beneficial nature, the combination of personal and social interest. A trainer-teacher, his personal example and the ability to rally the team and establish trusting friendly relations with each pupil plays an especially important role in the education of the individual.

Key words: adolescence, discipline, physical education, sport, moral-volitional character trait.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень, публікацій. В сучасних економічних умовах перед

українською школою стоїть важливе завдання виховання в учнів дисциплінованості, яка передбачає цілеспрямоване зосередження уваги, волі, всіх інтелектуально-творчих здібностей і сил на досягненні певних особистісно та суспільно значимих цілей.

Формування особистості і її виховання відбуваються в процесі різноманітних видів діяльності, серед яких важливе значення має фізична культура і спорт. Фізкультурно-спортивна діяльність об'єднує в собі прагнення до високого спортивного результату, розвиток фізичних, морально-вольових здібностей якостей, організований спосіб життя, колективістський характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання підростаючого покоління засобами фізкультури і спорту є предметом вивчення багатьох наук - педагогіки, психології, медицини, гігієни, соціальної педагогіки. Різні аспекти цієї проблеми досліджувались Є.Дорошенком, В.Добринським, В.Велитченком, О.Вишневським, Н.Кальніним, Ю.Кисельовим, О.Осталенком, І.Іваній, О.Мойсеюк [8.с.82;11.с.608;]. Фізична культура як вид соціальної діяльності, спрямований на зміцнення здоров'я і розвиток фізичних здібностей, розглядається у працях В.Г.Ареф'єва, П.Коробейнікова, Б.Шияна, Г.А.Лещенко, В.О.Бушуєва [1.с.125;15.с.270;]. Роль фізкультури у процесі естетичного виховання розкрита у роботах Ю.В.Васькова, В.Климентя, В.Омельчука [2.с.37;]. Питання виховання дисциплінованості школярів у різний час піднімали А.Макаренко, Ю.Бабанський, Т.Победоносцев, А.Вардомацький та інші .

Аналіз літератури дозволив дійти висновку, що багато дослідників у своїх працях вказують на широкі можливості фізичної культури у плані виховання особистості, однак не простежують взаємозв'язку між заняттями фізкультурою і формуванням свідомої дисципліни у дітей і підлітків.

З огляду на це метою даної статті є визначення можливостей фізкультурно-спортивної діяльності з формування дисциплінованості особистості в підлітковому віці.

Щоб реалізувати таку мету необхідно, по-перше, уточнити структуру дисциплінованості як інтегральної властивості особистості та особливості її формування у школярів і, по-друге, визначити можливості формування дисциплінованості у підлітків у процесі фізкультурно-спортивної діяльності.

У вітчизняній психолого-педагогічній літературі дисциплінованість визначають як свідоме підпорядкування своєї поведінки певним правилам . Свідомо дисципліна проявляється в тому, що підліток без примусу визнає для себе обов'язковим виконувати правила і розпорядження, підтримувати порядок і вимагати цього від інших. Однак дисциплінованість - це цілісна, конкретна, психологічно більш складна і діалектично більш суперечлива властивість особистості, аніж звичайний послух чи зовнішній культурний прояв. Як інтегральна якість особистості, вона визріває в дитині поступово, залежно від формування її світогляду, громадянських переконань, цілеспрямованості і волі, навичок і звичок поведінки, ініціативи і самостійності та принципності, у процесі всіх провідних видів діяльності, стосунків та спілкування [1, с.114;]. Ця якість особистості утворюється як елемент свідомості і спосіб практичної звичної дії у процесі накопичення досвіду успіхів і досягнень, завдяки індивідуальним та колективним зусиллям. Засвоюється дитиною як подолання, боротьба, розв'язання реальних життєвих завдань. Діалектика формування свідомої дисципліни полягає в єдності і суперечливому взаємозв'язку виконавської діяльності дитини та ініціативи і суспільної активності, які вона виявляє.

На думку вчених формування дисциплінованості у школярів проходить три стадії. На доморальному рівні (перша стадія) дитина виконує вимоги, боячись покарання. На конвенційному рівні (друга стадія) дотримання дисциплінарних вимог визначається намаганням належати групі, суспільству, відповідати їх вимогам з метою самозбереження. На автономному рівні розвитку дисциплінованості (третья стадія) особистість добровільно підпорядковує власну поведінку певним правилам, бо переконана, що жити їй потрібно згідно норм, прийнятих нею добровільно [3, с. 420;].

Дисциплінованість як вольова риса характеру інтегрує в собі цілеспрямованість, самостійність, організованість, старанність, наполегливість, гнучкість, здатність підпорядковуватись певним правилам і вимогам і є запорукою успіхів у навчанні. Вона є ніби підґрунтям (першою сходинкою) у формуванні інших вольових якостей. Традиційно будучи предметом уваги педагогів, дисциплінованість у початкових класах пізнається через старанність, у 6-8 класах - через незалежність, а у старших класах різко виокремлюється на фоні ініціативності, відповідальності, наполегливості, активності, для яких постає ієрархом.

Одним із найбільш ефективних засобів виховання дисциплінованості у підлітковому віці є, безперечно, фізкультура і спорт. Мета занять з фізкультури полягає не тільки в оздоровленні підростаючої молоді, отриманні ними відповідних знань, умінь і навичок, а передусім у формуванні всебічно розвиненої особистості.

Спортивна діяльність це діяльність спільна. З іншими видами діяльності її поєднує ідейна спрямованість, особиста і колективна зацікавленість у кінцевому результаті. В усіх видах діяльності, окрім спортивної, об'єктом свідомості і волі підлітків є різноманітні предмети, явища, інші люди. А в спорті людина є об'єктом і суб'єктом діяльності, оскільки вона працює над собою, удосконалюючи свої фізичні і морально-вольові якості. Підлітки, які займаються в спортивних секціях і регулярно відвідують заняття з фізичної культури, відрізняються від інших не тільки високими показниками здоров'я, а й у цілому ставленні до життя, вони мають зовсім інші психологічні особливості характеру та оптимістичний життєвий настрій.

Мета – визначити за даними літературних джерел, та за результатами експерименту шляхи формування дисциплінованості підлітків у процесі фізкультурно-спортивної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Результати дослідження рівня розвитку вольових якостей у неповнолітніх, проведеного на базі загальноосвітньої школи №4, №1 м. Переяслав-Хмельницького свідчать про те, що школярі середнього шкільного віку, які систематично займаються спортом, порівняно із своїми ровесниками, не залученими до нього, виявляють вищий рівень складових дисциплінованості, а саме: організованості на 18%; особистої відповідальності

- на 7% , колективізму - на 9%, виконавської дисципліни - на 5,8%, самоорганізації - на 10,3%, активності та ініціативності - на 4% і загалом дисциплінованості - на 9%. Це пов'язано з тим, що спортивна діяльність створює дуже сприятливі умови для виховання морально-вольових якостей особистості. Емоційність і колективний характер, різноманітність позитивних мотивів, постійне прагнення до фізичного і духовного удосконалення, максимальна реалізація своїх творчих здібностей всі ці особливості спортивної діяльності роблять її одним з найефективніших засобів формування дисциплінованості у школярів. Однак практика показує, що виховний вплив спортивної діяльності залежить від того, як вона організована, чим мотивується, які створює взаємовідносини між спортсменами і оточуючими. Правильно організована суспільна діяльність в процесі занять фізкультурою і спортом сприяє вдалому вирішенню виховних завдань, вона є справжньою школою набуття морального досвіду, а сам процес спортивного тренування одним із важливих засобів виховання. З одного боку, це виховання патріотизму, свідомої дисципліни, самостійності, чесності, товариськості, взаємодопомоги; з іншого сміливості, рішучості, працелюбності, ініціативності, наполегливості. Звичайно, всі ці якості не можуть виховуватись самі по собі, вони залежать від систематичної, цілеспрямованої і наполегливої праці тренера і від його особистості. Спілкування тренера з вихованцями здійснюється як у процесі тренувальних занять і під час спортивних змагань, так і поза ними, що зобов'язує тренера знати умови життя учнів, їхні успіхи в навчанні.

Це потрібно для того, щоб тренер міг поєднувати виховний вплив на тренувальних заняттях з вихованням у сім'ї і школі. Тренер-педагог, який не зможе цього зробити, не зможе виховати ні спортсмена, ні людину. Важливе значення для формування дисциплінованості має цілеспрямований, організований і колективний характер спортивних занять. Спортивній команді, як колективу, притаманні деякі особливості. По-перше, в спортивному колективі існують єдині для всієї команди суспільно значущі цілі це те, на що спрямована діяльність (досягнення високого результату і перемога в змаганнях); по-друге, високоморальні, адекватні цілям мотиви – це те, що зумовлює прагнення людини до даної мети (задоволення особистих і спільних інтересів, потреб і ін.); спільна діяльність усіх членів, яка спрямована на досягнення цих цілей. Виховання в спортивному колективі сприяє формуванню у вихованців почуття колективізму, розуміння того, що мета досягається лише у взаємодії з іншими, а результат залежить від внеску кожного гравця, що допомагає прояву самостійності й ініціативності. У спортивному колективі створюються сприятливі умови для виховання у дитини почуття відповідальності, яке характеризується усвідомленням особистістю загальнозначущого обов'язку. Відповідальність - це характерне для колективу свідоме, добросовісне ставлення до змісту, цілей і завдань своєї роботи. В індивідуальних видах спорту (легка атлетика, боротьба та ін.) відповідальність не проявляється так, як у командних видах (футбол, баскетбол, волейбол та ін.). Це пояснюється тим, що результат в індивідуальних видах залежить від одного спортсмена, а в командних від усієї команди, тобто від того, наскільки відповідально кожен ставиться до спільної справи, від здатності приймати правильне рішення, від таких якостей особистості, як працелюбність, дисциплінованість, вимогливість, наполегливість, які необхідні для досягнення результату.

Висновки. Фізкультурно-спортивна діяльність створює сприятливі умови для виховання у підлітків цілого комплексу морально-вольових якостей. Зокрема, вихованню дисциплінованості сприяє суворому дотриманню правил і вказівок тренера, тренувального режиму. Вдалому вирішенню завдань з формування дисциплінованості сприятимуть правильно організована спільна діяльність в процесі занять фізкультурою і спортом, їх емоційність, суспільно-корисний характер, поєднання особистості і суспільної зацікавленості. Особливо важливу роль у вихованні особистості відіграє тренер-педагог, його особистий приклад та уміння згуртувати колектив і налагодити довірливі дружні стосунки з кожним вихованцем.

Література

1. Ареф'єв В. Г. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту) /В.Г.Ареф'єв // Навч. посібник.- Кам'янець-Подільський.: Абетка-Нова, 2001. – С. 125-126.
2. Васьков Ю.В. Зміст фізкультурної освіти як категорія дидактики. / Ю.В.Васьков // Фізичне виховання в школі. - 2002.- №3.- С.37-42.
3. Васьков Ю.В.Теоретичні і методичні засади навчання фізичної культури учнів основної школа: / Ю.В.Васьков // дис...докт.пед.наук.: 13.00.02. – Київ, 2013. – 505с.
4. Денисенко Н.Ф. Формування здорового способу життя у дітей із особливими потребами як складової їхньої життєвої компетентності /Н.Ф.Денисенко // Управління школою.-2005.- №35.- С.7-9.
5. Євтушевська Н. Виховання особистості в спорті / Н.Євтушевська // Рідна школа.- 2005.- №4.- С. 38-40.
6. Євтушевська Н. Мотивація школярів до занять фізичною культурою і спортом / Н.Євтушевська // Рідна школа. - 2005. - № 11.- С.25-26.
7. Єжова О. О. Теоретичні і методичні засади формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів: / О.О.Єжова // дис...докт.пед.наук:13.00.07.- К.,Інститут проблем виховання НАПН України 2013.- 490 с.
8. Іваній І.В. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту / І.В.Іваній // Харків, 2013.-№3.- С.82.
9. Лещенко Г.А. Формування позитивної мотивації школярів до систематичних занять фізичними вправами: / Г.А.Лещенко // дис...канд.пед. наук.– Кр.Ріг, 2002. – С.34-35.
10. Мангура М. Здоровий спосіб життя – одна із форм підвищення пізнавальної та рухової активності учнів / М.Мангура // Фізичне виховання в школі. - 2001.- №2. – С.126-127.
11. Мойсеюк П.Є. Педагогіка / П.Є.Мойсеюк // Навчальний посібник.- К., 2001.- 608 с.
12. Москаленко Н.В. Фізичне виховання школярів: /Н.В.Москаленко// [монографія].Дніпропетровск: Інновація, 2014.- 372с.

- 13.Полулях А. Формування здорового способу життя школярів засобами фізичного виховання в умовах ступеневої освіти /А.Полулях // Фізичне виховання в школі. - 2002. - №4. - С 35-38.
- 14.Столітенко Є. Виховання позитивного ставлення до фізичної культури в учнів 5-7 класів / Столітенко Є. // Фізичне виховання в школі. – 2001. – № 3. – С.40-44.
- 15.Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б.М. Шиян // – Частина 1. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 272с.

References

- 1.Arefiev V.H. (2001), Fizychna kultura v shkoli (molodomu spetsialistu). Navch. posibnyk. – Kamianets-Podilskyi.: Abetka-Nova. – S. 125-126.
- 2.Vaskov Y.V. (2002), Zmist fizykulturnoi osvity yak katehoriia dydaktyky. Fizyчне vykhovannia v shkoli. - №3.- S.37-42.
- 3.Vaskov Y.V. (2013), Teoretychni i metodychni zasady navchannia fizychnoi kultury uchniv osnovnoi shkola: dys...dokt.ped.nauk.: 13.00.02. – Kyiv. – 505s.
- 4.Denysenko N.F. (2005), Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia u ditei iz osoblyvymy potrebamy yak skladovoi yikhnoi zhyttievoi kompetentnosti. Upravlinnia shkoloiu.- №35.- S.7-9.
- 5.Ievtushevska N. (2005), Vykhovannia osobystosti v sporti. Ridna shkola.- №4.- S. 38-40.
- 6.Ievtushevska N. (2005), Motyvatsiia shkolariv do zaniat fizychnoiu kulturoiu i sportom . Ridna shkola. - № 11.- S.25-26.
- 7.Iezhova O.O. (2013), Teoretychni i metodychni zasady formuvannia tsinnisnogo stavlennia do zdorovia v uchniv profesiino-tekhnychnykh navchalnykh zakladiv: dys...dokt.ped.nauk.:13.00.07.- K.,Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy .- 490 s.
- 8.Ivanii I.V. (2013), Pedahohika, psykhohihiia ta medyko-biolyhichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu. Kharkiv.-№3.- S.82.
9. Leshchenko H.A. (2002), Formuvannia pozytyvnoi motyvatsii shkolariv do systematychnykh zaniat fizychnymy vpravamy: dys...kand.ped. nauk.– Kr.Rih.– S.34-35.
- 10.Manhura M. (2001), Zdorovyi sposib zhyttia – odna iz form pidvyshchennia piznavalnoi ta rukhovoї aktyvnosti uchniv. Fizyчне vykhovannia v shkoli. - №2. – S.126-127.
- 11.Moiseiuk P.I. (2001), Pedahohika. Navchalnyi posibnyk.- K.- 608 s.
- 12.MoskalenkoN.V.(2014), Fizyчне vykhovannia shkolariv: [monohrafiia].Dnipropetrovsk: Innovatsiia.- 372s.
- 13.Poluliakh A. (2002), Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia shkolariv zasobamy fizychnoho vykhovannia v umovakh stupenevoi osvity. Fizyчне vykhovannia v shkoli. - №4. - S 35-38.
- 14.Stolitenko Y. (2001), Vykhovannia pozytyvnoho stavlennia do fizychnoi kultury v uchniv 5-7 klasiv. Fizyчне vykhovannia v shkoli. – № 3. – S.40-44.
- 15.Shyian B.M. (2007), Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia shkolariv. – Chastyina 1. – Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. – 272 s.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.11K(156).11

Потужний О.В.
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спортивних дисциплін і туризму,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна
ORCID 0000-0002-3144-9420

Поліщук В.В.
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри спортивних дисциплін і туризму, Університет
Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна
ORCID 0000-0002-3526-5098

Кузькова М.В.
студентка III курсу, факультет української і іноземної філології
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна
ORCID 0000-0002-2897-0813

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО НАВЧАННЯ ПЛАВАННЯ В ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглянуто стан професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання на основі порівняння основних документів, що формують професійну компетентність інструктора з плавання в дитячих оздоровчих таборах. Мета. З'ясувати стан професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі порівняння основних документів, що формують професійну компетентність інструктора з плавання у дитячих оздоровчих таборах. Методи. Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; аналіз нормативних і програмно-методичних документів у сфері фізичної культури і спорту. Результати. Проаналізована та порівняна відповідність нормативних документів спеціальності фізичне виховання вимогам посадових обов'язків інструктора з плавання в дитячих оздоровчих таборах, а також порівняна відповідність робочих програм з курсу плавання майбутніх учителів фізичної культури освітньо-кваліфікаційному стандарту та вимогам посадових обов'язків